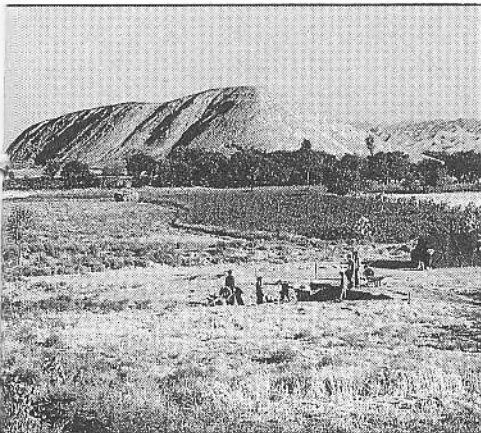

کشف گچبری‌های جدید دوره ساسانی در بندیان خراسان

مهدی رهبر

محوطه باستانی بندیان - در پشت سر «یاریم تپه»

به وقوع پیوسته، سرنوشت‌ساز بوده است که باید ارزشهای آن بازشناسی و مورد توجه قرار گیرد.

یکی از تپه‌های مهمی که به وسیله هیأت ایرانی فوق‌الذکر شناسایی و به ثبت رسیده «یاریم تپه» است که در کنار رود درونگر واقع شده است. این تپه که بیش از ۳۰ متر ارتفاع دارد همچون کوهی قد برافراشته و تمدن‌های هزاره پنجم قبل از میلاد تا دوره ساسانی را درخود دارد. این تپه یقیناً از جهت شناخت و تکوین تمدن‌های شرقی ایران، رل اساسی را بازی می‌کند. شمال خراسان براساس کتیبه‌های بیستون «پرتوه» خوانده می‌شد و از ایالات مهم شاهنشاهی هخامنشی محسوب می‌گردید. به همین دلیل همیشه ساتراپ این ایالت از خویشاوندان نزدیک دربار انتخاب می‌شده است. «نسا» پایتخت اولیه اشکانیان که اکنون در جمهوری ترکمنستان و به فاصله حدود ۱۰۰

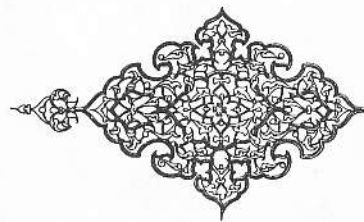
بندیان در شمال غربی درگز و به فاصله ۲ کیلومتری این شهر واقع شده است. جاده‌ای خاکی که از کنار بندیان می‌گذرد، چند روستا از جمله روستای ارتیان را با شهر مرتبط می‌سازد. نام‌های بندیان و ارتیان از جمله اسامی آهنگین است که احتمالاً سابقه‌ای قبل از اسلام را باید برای آنها در نظر گرفت^(۱). دشتی که اطراف آن را کوه‌های بلندی چون هزار مسجد والله اکبر، احاطه کرده، از دوران کهن مورد توجه انسان‌های این منطقه بوده و ماحصل اسکان‌های پی‌درپی، محوطه‌ها و تپه‌های زیادی است که در این دشت باقی مانده است. بررسی‌های اجمالی یک باستان‌شناسی ایرانی^(۲) در سال ۱۳۴۵ در شمال خراسان، اگرچه منجر به ثبت چندین تپه مهم این منطقه شد، اما با توجه به وقت محدود و هدفیایی که بیشتر جنبه آموزشی داشت و طبعاً تهیه نقشه باستان‌شناسی منطقه مورد نظر نبود، همه محوطه‌ها و تپه‌ها را دربر نگرفت، به همین دلیل تعداد محوطه‌های باستانی که در این دشت وجود دارند و هنوز مورد شناسائی قرار نگرفته اند کم نیستند.

اصولاً شمال خراسان که بخشی از دشت خاوران را تشکیل می‌دهد، باوجود سابقه تاریخی پربرار، نیاز به بررسی همه جانبه دارد. بسیاری از اتفاقات دوران تاریخی که در این منطقه

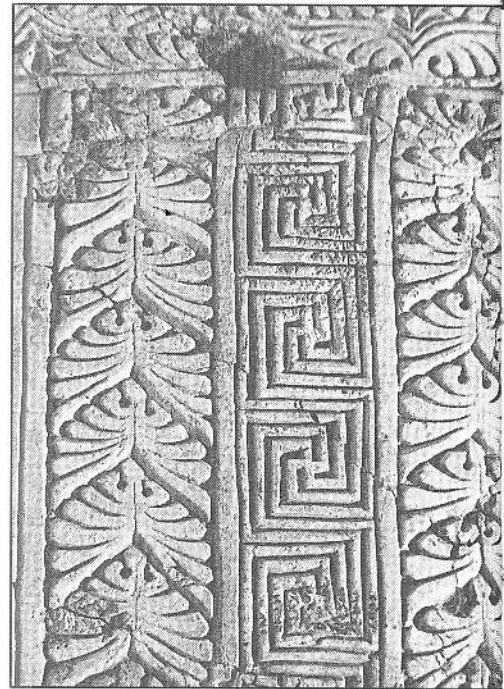
غربی چله خانه مجموعه ساختمان‌های آجری از قرون هشتم تا دهم هجری شناخته گردید که تا اتاق‌ها و فضاها به دوریک فضای هشت ضلعی بلند شکل گرفته‌اند. نوع آجرهای بکاررفته در این مجموعه ابعاد ۲۲×۲۲ سانتیمتر و قطر ۵ سانتیمتر دارند و رنگ آنها به نسبت هشتی شمالی روشن تر و شفاف تر است. این مجموعه نیز پوشش طاقی شکل داشته و متاسفانه تمام پوشش‌ها فروریخته ولی در اغلب دیوارها محل خیز طاق‌ها موجود است.

در متناهی‌ه حوزه جنوب شرقی محوطه، مجموعه قبور دوره صفوی بدست آمده که احتمالاً مربوط به گورستان پیرامون مقبره شیخ بوده و بوسیله دیوارهدائی در دوره قاجار از گورستان شهیدگاه مجزا شده‌اند.

در کاوش مزبور مجموعه نمونه‌ها و قطعات مختلف ظروف سفالی از انواع مختلف و مربوط به قرون هشتم تا سیزدهم هجری به دست آمد که از نظر تنوع و تعدد مجموعه بسیار نادر و منحصر بفردی را تشکیل می‌دهند. ضمناً آثار فلزی و سکه‌های دوره‌های صفوی و ایلخانی که اکثر آنها بدلیل نوع فلز آنها زنگار بسته‌اند کشف شد که نیاز به پاتین زدائی دارند.

کیلومتری شمال غربی درگز واقع شده، به وسیله اشک اول بنیان نهاده شده است. اگر چه در جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلاف شرقی، نیسا را با درگز یکی دانسته و قزوینی نیسا را شهر فیروز نامیده و بعید نمی داند که شهر نیسا با محمدآباد دوره قاجار که بزرگترین آبادی درگز است یکی باشد. و نیز عده‌ای اعتقاد دارند، مردم ایران در دوره تسلط یونانیان، به جهت تحریک تعصبات ملی و میهنی علیه بیگانگان، نام داریوش آخرین پادشاه هخامنشی را به این شهر داده و آنرا "داراگرد" نامیدند

نمونه‌ای از تزئینات قاب مانند گچبری شده تالار

که نام اخیر به تدریج به درگز بدل شده است.

این منطقه در دوره ساسانیان به دلیل همسایگی با قبایل بدوی - هون‌های سفید - هیتالی - شینوئیت - یوئه چی ها - کوشانی و ترک، اهمیت بسزائی داشت. مزاحمتها و حملاتی که اغلب منشأ اقتصادی داشت از گذشته‌های دور به

در فصل دوم با گسترده‌تر شدن فضای کار، اطلاعات بیشتری در اختیار گذاشت. از جمله اینکه این تالار در سالهای ناشناخته دوره ساسانی کاربرد

وسيله اقوام چادرنشین و صحراگرد به این منطقه انجام می‌شد. دیوار معروف سد سکندر که از شمال شرقی دشت گرگان شروع می‌شود، به دلیل جلوگیری از هجوم این اقوام به داخل خاک ایران بوده است. در دوره ساسانیان این حملات شدت بیشتری یافته به طوری که زد و خورد پادشاهان ساسانی با این قبایل تقریباً در همه سالها ادامه داشت.

به موجب مندرجات کتابی به خط پهلوی به نام «شهرستانها ایران» شاپور اول یک پادشاه تورانی به اسم پهلزیگ را در خراسان شکست داده و کشت. و نیز

بهرام پنجم در سال ۴۳۰ میلادی بر قوم یوئه‌چی که به ایران حمله کرده بودند پیروز شد و خاقان آنان را از پای درآورد.

اما پیروز پادشاه ساسانی (۴۸۳ - ۴۵۹ میلادی) مغلوب و اسیر هپتالیها گردید. او ضمن تعهد پرداخت خراج، پسرش قباد را به عنوان گروگان نزد آنها فرستاد. آخرین شکست را خسرو انوشیروان در سال ۵۴۰ میلادی به هپتالیها وارده آورد و نهایتاً کشور آنها بین ایران و خاقان ترک تقسیم گردید.

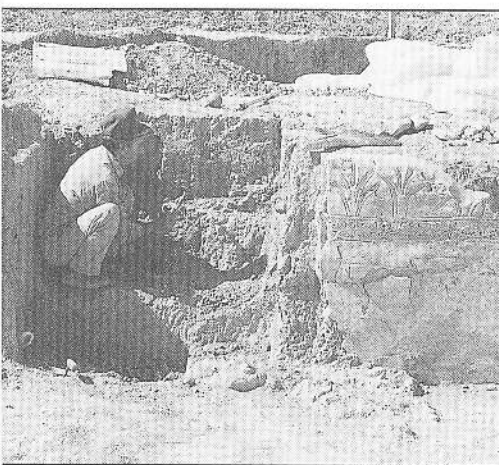
کاوش در بن‌دیان

در سال ۱۳۷۳ موجبات کاوش بن‌دیان فراهم شد. در همان سال بخشی از یک تالار کشف گردید که دارای گچبریهای متنوع در موضوعات مختلف بود. لایه‌نگاری این محل با عنایت به گمانه‌های متعدد، نشان داد که حداقل چهار لایه باستانی در این مکان وجود دارد که تالار مکشوفه، در حقیقت روی بقایای یک لایه قدیمی تر (احتمالاً اشکانی) قرار گرفته است. ادامه کاوش

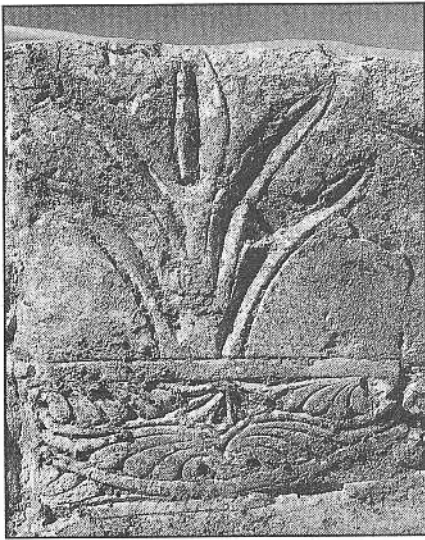

صحنه‌ای از شکار - سوار چکمه‌پوش در تعقیب گوزنی

اصلی خود را از دست داده و به منظور استفاده بهینه، در وضعیت آن تغییراتی جزئی پدید آورده‌اند از جمله، بخشی از کف تالار را به وسیله خاکریز بالا آورده و بر روی آن با قراردادن یک ردیف خشت استفاده مجدد نموده‌اند. ارتفاع این خاکریز و خشتهای بکار رفته بیش از ۳۰ سانتیمتر نیست. ردیف خشتهای غیرمنظم کار شده، بر روی خاکریز را در کف محراب و نیز در سمت جنوب شرقی تالار و در شرق آن، حد فاصل

درگاه جنوب شرقی سه بوته زنبق سمبل زایش و رویش

بوته زنبق پنج برگ، به نشانه زایش و رویش

بین ۶۵ تا ۷۰ سانتیمتری شروع می شوند، در حالیکه گچبریه‌های روی ساقه ستونها از ارتفاع حدود ۱۰۰ سانتیمتری است. لازم به ذکر است که کلیه نقشها که در موضوعات مختلف اجرا شده‌اند در داخل کادری به صورت قاب، به عرض بین ۱۲ تا ۱۸ سانتیمتر قرار داده شده‌اند. نقش این قابها منحصراً پالمت و صلیب شکسته است. هنرمند از تغییراتی که به پالمتها داده، متنوع‌ترین نقوش گیاهی را به وجود آورده است.

نقوش تالار را از نظر موضوعی می توان به چند گروه تقسیم نمود.

۱ - صحنه شکار که دو اسب سوار در تعقیب دو گوزن هستند که با تیرهایی که به بدنشان زده‌اند آنها را از پای در آورده‌اند

۲ - صحنه جنگ بین یک پادشاه ساسانی و یک پادشاه اجنبی - که در زیر پای اسبان طرفین حداقل ۵ کشته دشمن افتاده است.

۳ - نتیجه جنگ و صحنه پیروزی بر دشمن

بخشی از آن مورد کاوش قرار گرفته است. در کف این اتاق چندین اثر مهر بر روی قطعاتی از گل رس به صورت گوزن، گاو، گریفون و نقش یک انسان کشف شد که در دور سر این شخص به خط پهلوی نام "روزبه" خوانده می شود. تالار در سمت جنوب غربی، به وسیله درگاهی به عرض ۱۲۵ سانتیمتر به راهروئی به عرض ۳ متر و به طولی معادل تمام عرض تالار، که خود به فضاهای دیگری مرتبط می شود، راه پیدا می کند. در سمت جنوب شرقی نیز فضاهائی به صورت اتاق ساخته شده‌اند. سقف تالار به وسیله ۴ ستون که شالی ستونهای پیازی شکل آن بر روی سه پله مکعب شکل قرار گرفته‌اند نگهداری شده است. با توجه به وضعیت ستونها که قالبگیری شده و قطعاتی از سنگ کنگلومرا به صورت غوطه‌ای در گچ قرار داده شده‌اند و نیز فاصله‌های آنها نسبت به دیوار و غیره، سقف این بنا مسطح و احتمالاً پوششی با تیر و چوب داشته است، بهمان گونه که در سقف تالاری در نسا اجرا شده است. مصالح ساختمانی به کار رفته در دیوار تالار اصلی و ملحقات آن از چینه است و برای ساختن کفهای تالار و اتاقها از گچ نیم‌کوب استفاده شده است.

گچبریه‌های تالار

تمام سطح دیوارهای تالار را گچبریه‌های بسیار زیبا و متنوع تشکیل می دهد که به ضخامت بین ۲ تا ۴ سانتیمتر بر روی دیوار چینه‌ای اجرا شده است. نقشهای دیوارها از ارتفاع

بین ستون و دیوار شرقی ملاحظه نمودیم.

آخرین بار، تالار و بناهای منضم به آن را تا ارتفاع ۱۵۰ سانتیمتری از کف تخریب و تسطیح و بر روی آن تاسیسات نسبتاً مهمی به وجود آوردند.

بقایای آخرین یا جدیدترین لایه ساختمانی را که بر روی سطح تخریب و تسطیح شده تالار، به وسیله خشتهای ۴۰×۴۰×۱۰ سانتیمتر اجرا شده و نیز کفهای متعدد گچی که در عمق بین ۳۵ تا ۵۵ سانتیمتری از سطح زمین زراعتی فعلی کشف شده‌اند، مؤید این نظر است.

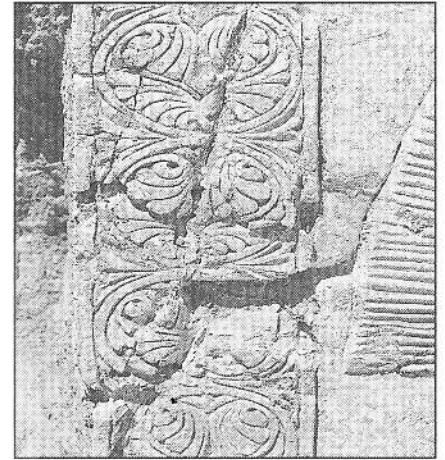
معماری بندیان

ماحصل دو فصل کاوش در بندیان، کشف تالاری به طول ۱۰/۲۵ متر و عرض ۸/۶۰ متر و نیز چند اتاق و فضاهای معماری منضم به آن است. این تالار که به خاطر اجرای گچبریه‌های متنوع و مهم در سطح دیوارها، ظاهراً هسته مرکزی و بخش مهم این مجموعه بوده است، باید در زمان رونق خود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده باشد.

طول تالار در جهت شمال شرقی به جنوب غربی است. که سرتاسر عرض آن در جهت شمال شرقی، باز و احتمالاً به چشم‌اندازی همچون حیاط وسیع یا باغ منتهی می شده است. در گوشه شمال غربی تالار فضائی به ابعاد ۲۸۰×۱۷۰ سانتیمتر از دیوار عقب نشسته و به صورت محراب درآمده است. در کنار محراب درگاهی به عرض ۷۵ سانتیمتر به اتاقی نسبتاً کوچک با کفی از اندود گچی منتهی می شود که

۴ - صحنه مذهبی که آناهیتا در کنار تالاری که پرده جمع شده‌ای دارد، مشغول ریختن آب بزمین است در حالیکه در پشت سرش سه بوته زنبق یا نرگس که احتمالا سمبل روس است از زمین روئیده‌اند

۵ - معرفی شخصیت‌های مذهبی و سیاسی - نقش پنج شخصیت در داخل محراب در وضعیت مختلف نقش شده است و در کنار هر یک به خط پهلوی

نقوش حاشیه‌ای گیاهی محراب

مطالبی نقر شده است. که احتمالا حاوی معرفی این شخصیت‌هاست. خواندن این کتیبه‌ها توسط کارشناسان سازمان میراث فرهنگی در حال انجام است. در دیوار مقابل محراب - تصویری از یک بنا با دو ستون در طرفی نقش شده است.

این معبد بر روی یک مصطبه‌ای سه پله‌ای ساخته شده است. پرده‌ای چین‌دار و جمع شده در حالیکه دروبان در طرفین آن در اهتزاز است. در دو سمت این معبد دو شخصیت ایستاده‌اند که در یک دست برس و در دست دیگر آتشدان دارند.

۶ - صحنه تاج بخشی، چهار شخصیت که لباس‌های متنوعی در بردارند به طور ایستاده نقش شده‌اند. در

پشت سر یکی از این شخصیت‌ها روبان بلندی آویزان است و حد فاصل بین شخصیت سوم و چهارم نیز کوزه دو دسته‌ای نقش شده است که قاعدتا یکی از این دو شخصیت باید آن‌ها را داشته باشد.

۷ - صحنه قیامت، بر روی دیوار غربی یا آخرین قسمت این گچ‌برها که متأسفانه بعلت نفوذ آب، صدمات فراوانی دیده است، نقش یک شخصیت نشسته بصورت چهار زانو و شخصیت دیگری که بر روی پشتی یا متکائی تکیه داده و دراز کشیده است و نیز دو شخصیت ایستاده کنار آن ملاحظه می‌گردد.

*

«مرکز بین‌المللی مطالعه حفاظت و مرمت گنجینه‌های فرهنگی» (ایکروم) تشکیل شده بود، نمایندگان و کارشناسان حفاظتی و مرمتی بیش از ۲۰ کشور منطقه حضور داشتند.

این جلسه با سخنان وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی افتتاح شد. مهندس میرسلیم ضمن خوش‌آمدگویی به دانشمندان، کارشناسان و میهمانان شرکت‌کننده گفت: حفاظت و مرمت در مقابل تخریب و فرسایش قرار می‌گیرد و دو عامل عمده در زمینه تخریب مطرح است. یکی تخریب و فرسایشی که در طول زمان به‌شکل طبیعی انجام می‌گیرد و وابسته به‌عامل انسانی نیست.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در پایان پیشنهاد کرد: برای این کار بسیار جدی و

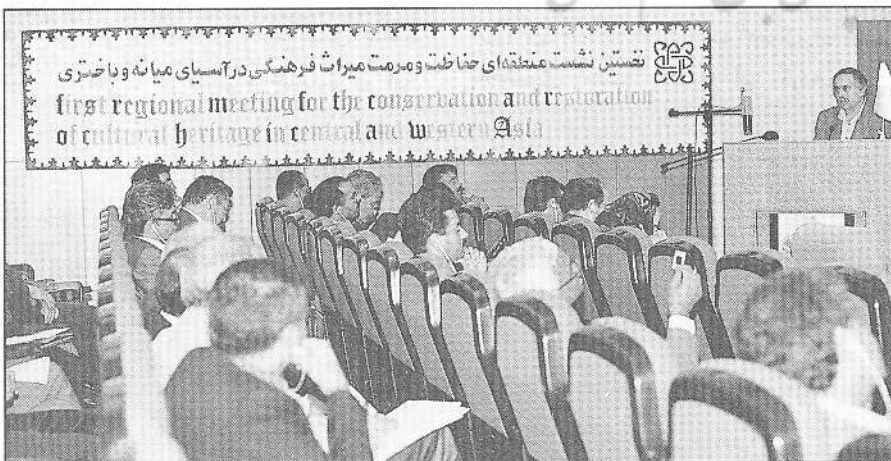
نخستین نشست منطقه‌ای حفاظت و مرمت میراث فرهنگی در تهران برگزار شد

حساس که دربرگیرنده خواستهای آینده ماست، این اجلاس باید يك دبیرخانه دائمی در تهران داشته باشد که نتایج را به‌طور پیوسته، پی‌گیری نماید و با همکاری یونسکو پشتیبانی لازم و همکاری‌های علمی و پژوهشی و فرهنگی برنامه‌ریزی شود.

پس از سخنرانی وزیر فرهنگ و ارشاد دکتر رسول وطن‌دوست دبیر کل گردهمایی

نخستین نشست منطقه‌ای حفاظت و مرمت میراث فرهنگی در آسیای میانه و باختری ۲۵ شهریور ماه گذشته به‌مدت پنج روز در مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران برگزار شد.

در این نشست که به‌همت «مرکز پژوهشی و تحقیقات میراث فرهنگی» تحقیقات حفاظت و مرمت آثار تاریخی - فرهنگی «سازمان میراث فرهنگی کشور و

○ وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی: این اجلاس باید يك دبیرخانه دائمی در تهران داشته باشد که نتایج را به طور پیوسته، پی گیری نماید.

و مدیر مرکز تحقیقات مرمت و آثار تاریخی - فرهنگی سخنرانی خود را تحت عنوان «چشم اندازی به سوی يك همکاری منطقه‌ای» آغاز کرد که خلاصه آن در همین شماره درج شده است. سپس «مارك لنن» مدیرکل ایگروم به صحبت پرداخت و گفت: از زمان تأسیس ایگروم توسط یونسکو در سال ۱۹۵۶، ایگروم مهمترین سازمان بین المللی بوده است که مشخصاً به حفاظت اموال فرهنگی در سراسر جهان می پردازد. نخستین مأموریت آن برقراری ضوابط علمی حرفه حفاظت و گسترش چنین اطلاعاتی برای دست اندرکاران حرفه‌ای در سراسر جهان بود. در حدود ۳ هزار کارورز حرفه‌ای در ایگروم کارآموزی دیده‌اند و شبکه‌ای جهانی از کارشناسی علمی و عملی تشکیل داده‌اند که اصول، روشها و اخلاقیات حفاظتی را که ایگروم ترویج می کند، به کار می بندند.

مدیرکل ایگروم در بخش دیگری از سخنرانی خود گفت: امروزه انستوها و سازمانهای حفاظت متعدد ملی و منطقه‌ای به تدریس حفاظت و نگهداری میراث فرهنگی می پردازند و سازمانهای متعدد بین المللی، از قدیم و جدید، در این زمینه فعالیت دارند. وجود آنها منظر و دورنمای حفاظت را دگرگون می سازد. جدا از ابتکارهای نو، تقاضاها و فشارهای تازه مستلزم اقدامات و نحوه برخوردی تازه‌اند. وقوف به آن که حفاظت اموال فرهنگی نه فقط يك مسأله فنی، که همچنین يك معضل فرهنگی است. از سویی موجب برخوردی احترام آمیزتر با

می نماید.

گریگور نعلبندیان

معمار - مرمتگر، استاد کرسی تئوری و تاریخ هنر، انستیتوی معماری و ابنیه ایران، جمهوری ارمنستان اصول عمده مرمت معماری و ابنیه ارمنستان

تفاوتهای فیزیکی و فرهنگی مناطق مختلف می شود و از سوی دیگر باعث گسترش طیف اقداماتی می گردد که کارگزاران گوناگون حرفه حفاظت را مخاطب قرار می دهد. مسأله واقعی، دیدن «فرهنگ حفاظت و نگهداری» به سیاستها و برنامه‌های فرهنگی است.

مارك لنن در جای دیگری از صحبتهای خود گفت: گرایشهای نوین، سیاستی مبتنی بر گوش فرادادن و آموختن از راه بررسی، پی گیری و دریافتن پاسخهای درخور را طلب می کنند. وی همچنین افزود: بررسی نیازهای کشورهای عضو ایگروم که دریافت نقاط قوت و ضعف،

○ در این گردهمایی نمایندگان و کارشناسان حفاظتی و مرمتی بیش از ۲۰ کشور منطقه حضور داشتند.

احتیاجات و فرصتهایشان يك ابزار بنیادی شمرده می شود، می تواند از طریق شبکه مشارکت، مطالعات ویژه یا تحلیل جمعی با اشتراك نمایندگان نهادهای دولتی انجام گیرد. چنین اقداماتی در امریکای لاتین و مناطق تحت صحرایی آفریقا صورت گرفته است.

مدیرکل ایگروم در پایان گفت: گردهمایی حاضر در ایران نخستین کوشش در جهت بررسی وضعیت حفاظت میراث فرهنگی در کشورهای آسیای میانه و باختری است. نتایج این گردهمایی می تواند مبنایی برای برنامه‌ریزی اقدامات آتی مقامات دولتی و سازمانهای بین المللی باشد.

خلاصه سخنرانیها:

مجله میراث فرهنگی جهت اطلاع علاقه‌مندان فشرده‌ای از سخنرانیهای انجام یافته در این سمینار را ذیلاً درج

فرایند مرمت علمی در ارمنستان دیرتر از کشورهای اروپایی آغاز شد. آن را می توان به چند مرحله تقسیم کرد:

۱- از ۱۹۳۰ تا دهه ۱۹۶۰. این دوره آغازین شکل‌گیری دانش معماری در ارمنستان بود، که در طی آن مستندسازی اطلاعات به وجهی اختیاری صورت می‌گرفت. در این مرحله، مرمتگران ارمنی منظمأ از اصول اساسنامه آتن (۱۹۳۱) به عنوان روشهای عمده و اساسی حفاظت و متدهای anastelos پیروی می‌کردند.

۲- از ۱۹۶۰ تا دهه ۱۹۸۰. در طی این دوره، مراکز پژوهش علمی تاریخی، باستانشناسی و معماری در ارمنستان تأسیس شد و پژوهشها و تحلیلهای گسترده به عمل آمد. کنواسیون سال ۱۹۶۴ و نیز، فرصتهای کار بیشتر برای کارشناسان به وجود آورد و افزایش خلاقیت پژوهش را میسر ساخت. در چارچوب روشهای مرمت و anastelos، اصل مرمت جزئی در ارمنستان برقرار شد.

۳- از ۱۹۸۰ تا به امروز. وضعیت جدید سیاسی جمهوری ارمنستان امکاناتی را برای تعمیق کارهای پژوهشی و حفاظت

گروهی از پژوهشگرانی که مشغول مطالعه بناهای تاریخی آذربایجان هستند، اظهار می‌دارند که: دلیلی وجود ندارد که تصور کنیم سیستم متناسبی در معماری قرون وسطی که به‌نحوی با محاسبات دشوار ریاضی همراه بوده، وجود داشته است...

بولای توی، زاخید و دیگر دانشمندان این اظهارات را تکذیب کردند.

همچنین معماران و بازسازان آذربایجان که به‌طور گسترده‌ای این مسئله را مورد مطالعه قرار دادند، خلاف این مطلب را ثابت کردند. طرح داده‌شده توسط پژوهشگران برای ترمیم‌کنندگان ارزش زیادی دارد، چرا که تناسب اجزا برای برقراری یک طرح واحد و هماهنگ ضروری است. برای برقراری نظم و هماهنگی بین قسمت‌های بازسازی شده و قدیمی احتیاج به معیار مشخصی است. هنگام بررسی، ما معیار اندازه‌گیری متخصصین سازنده قدیمی را که موجب ارتباط و تناسب اجزا خواهد شد، پیدا کردیم.

بازسازی قسمت‌های از بین رفته ارتباط نزدیکی با شناخت طرح آن دارد،

فرهنگ ملی قرقیزستان طی رشد خود، راه پیچیده و دشواری را پیموده است. در این فرهنگ ارزش‌های به دست آمده در طول قرون که دارای خصلت‌های خاصی بوده، محفوظ مانده است.

فرهنگ قرقیزی بعد از دهه بیستم قرن جاری، طی دوران حاکمیت شوروی در متن فرهنگ چندملیتی رشد نموده و تحت ایدئولوژی شوروی قرار گرفت. فرهنگ قرقیزی تحت تأثیر ملاک‌های فرهنگ اروپائی از جمله روسی از مسیر طبیعی خود منحرف شد. بسیاری از مبانی مادی، معنوی و اخلاقی مردم، به جای مانده از زمانهای گذشته نسبت به ایدئولوژی سوسیالیسم، دشمن تلقی گردید. به همین جهت به فرهنگ آن لطمات زیادی وارد شد و در نتیجه آن صدها آثار باستان‌شناسی، تاریخی و آفریده‌های مردمی محو و نابود گردید و سنن و فرهنگ ما از دست رفت. ایده‌ها و اصول اخلاقی که طی قرون متمادی به دست آمده بود به فراموشی سپرده شد.

مختاروف

فعالانه‌تر میراث فرهنگی آن به وجود آورده، و نیز امکاناتی را برای درگیر ساختن جامعه در این فرایند فراهم ساخته است. ما به نقطه‌ای رسیده‌ایم که جامعه خواستار نگرشی اساساً نو در قبال ارزشهای معنوی است، تا اهداف، اصول، روشها و طرق حل مسایل گوناگون مرمت بناها، مجتمع‌های معماری و سیستم‌های تاریخی شهرسازی را معین نماید.

د.ج. کرتمنجیان

دکترای معماری، عضو گروه پژوهش در معماری ارمنی

مرمت بناهای تاریخی در مقام مکالمه فرهنگی

احیاء ارزشهای فرهنگی، در یافتن شواهد تاریخی بر پایه نگرشهای نوین است. هرچند حفاظت و نگهداری بناهای تاریخی، جان‌بخشیدن به تمدن به‌اعتبار دستمایه‌های بازمانده است. بناهای آسیای میانه و باختری، و از جمله بناهای برون وطنی در این منطقه از این زمره‌اند. این گروه همه بناهای ارمنی موجود در سراسر گستره مذکور و بناهای غیرارمنی درون خود ارمنستان را دربر می‌گیرد.

بنا به شواهد موجود مرمتی، واقعیتی است که مسایل ساختمانی معمولاً به درستی حل شده‌اند، ولی ویژگیهای سبکی آنها، اکثراً از بازسازی گویش اصیل محلی عاجز مانده‌اند. این مورد، به لحاظ آن که موضوعی در حیطه روابط متقابل فرهنگها است.

چرا که موجب حفظ هماهنگی بین قسمتهای ساخته شده و باقیمانده است.

د. دالبالدان، پژوهشگر هنری، رئیس موزه هنرهای زیبای زانابار، مغولستان
وضع حفاظت و مرمت میراث

فرهنگی در مغولستان

فرهنگ و هنرهای مغولان تنها نشانگر ویژگیهایی از زندگی کوچ نشینی نیستند، بلکه از جهات بسیاری خصوصیات زندگی کوچ نشینی و اسکان یافته را در هم می آمیزند، چرا که ساکنان آسیای میانه از دیرباز به شهرسازی و زندگی کشاورزی سرگرم بوده اند. مغولستان کهن به گذرگاهی از مردمان دارای خاستگاهها و تمدنهای مختلف مبدل شد و با کشورهای استقرار یافته شرق و غرب، مانند سیبری، شمال چین، سرزمین باستانی سیتی ها، کوشان، سغد، ایران، آسیای میان و غیره، روابط دوستانه مذهبی، فرهنگی و تجاری برقرار کرد. جاده ابریشم نیز سهم بسزایی در پیدایش این روابط فرهنگی ایفا کرد. اطلاعات تاریخی چندی در مورد ارسال ابریشم نسوز توسط شاهان ایران به رسم هدیه برای خانهای مغول در دست است. مینیاتورهای بلند آوازه ایرانی موضوعات بسیاری از زندگی کوچ نشینی در مغولستان را منعکس می سازند. همه اینها شواهد روشنی از روابط دوستانه دیرین بین دو کشور هستند. مغولستان در کلی یکی از گهواره های انسانهای پیش از تاریخ است. ردپای انسانهای ماقبل تاریخ، سنگ نگاره های نشان دهنده زندگی آنان، بناهای سنگی حامل نقوش گوزن،

که توت های اجدادی خوانده می شوند، تصاویر حک شده بر سنگ و انواع ابزارهای متعلق به اعصار پاینه سنگی، نوسنگی، مفرغ و آهن در مغولستان یافت شده اند. به همین دلیل اندیشمندان خارجی، مغولستان را یک سرزمین موزه ای باز با یادمان های تاریخی و فرهنگی دانسته اند. میراث فرهنگی مغولستان را به دو گروه بزرگ می توان تقسیم کرد، دسته ای مانند بناهای قدیمی، آثار معماری که در فضای آزاد جای دارند و گروه دیگر آثار فرهنگی - تاریخی که به دقت در انبارهای موزه ها، کتابخانه ها و بایگانی ها نگهداری می شوند.

نظم الاحسان چودری

رئیس مدیریت باستانشناسی، داکا، بنگلادش

اینکه بنگلادش، این خاوری ترین دلتای حاصلخیز شبه قاره، و بخشی از شبه قاره جنوب آسیایی، چه آسان در قرن سیزدهم به قلمرو سیاسی اسلام پیوست و چه آسانتر پس از پنج قرن و نیم حکومت پر رونق به یک شرکت بازرگانی انگلیسی باخته شد، داستانی باورنکردنی است. اما، به وجهی گویی تضاد آمیز، اسلام، که در خاک آن ریشه ژرف داشت، حتی پس از تنزل اقتدار سیاسی اش، تداوم یافت.

در طی نزدیک به شش قرن حکومت مسلمین در کشور و دو قرن استیلای بیگانگان بر آن، زندگی مردم تحت لوای اسلام یکسره دگرگون شده است. برعکس اسپانیای مغربی که هفت قرن

زیر حکومت مسلمانان بود و پس از سرنگونی آنان، اکنون جمعیت مسلمانی در آن نمانده و فقط آثارشان به صورت آرایه ای از عمارات والای یادآور جلال میراث آنان باقی است، در هر شهر و هر روستای بنگال مسلمان، هنوز پنج بار در روز از فراز مساجد بی شمار فراخوان مؤذن به طنین درمی آید و توده های انبوه اکیداً به مبانی اصیل اسلام پای بند هستند. میراث هنری و معماری بنگال مسلمان اگر چه با تاج محل پر شکوه، با آثار مجلل ایران و اسپانیا و با کاشی های زرین بیت المقدس و دمشق قابل قیاس نیست، باز درخور توجه است.

صحیح است که فرهنگ اسلامی در اینجابعضی از آداب و سنن را لاجرم در اثر همزیستی با جمعیت غیرمسلمان کشور جذب کرده است، و این پدیده ای است که نزد همه کشورهای دیگری که اسلام در آنها گسترش یافته مشترک بوده است. از این رو لازم است که تصویر صحیحی از میراث اسلامی بنگلادش در مناظر و مزایای راستین آن ارائه شود.

پرفسور نیماد سیلوا

گزارش ملی سری لانکا

سری لانکا، مروارید اقیانوس هند، که یونانیان و رومیان آن را تا پروبانه می خواندند و ایرانیان و اعراب به نام سرندید می شناختند، در ازمنه انجیلی نزد شاه سلیمان به جزیره جواهرات شهرت داشت و چینیان باستان بدان "سرزمین بی اندوه" می گفتند. تصور می شود که نخستین اسکان در آن در حوالی سده ششم میلادی در بخشهای

شمالی و توسط آریایها هند صورت گرفت. در طی ۲۵۰۰ سال مجد آن، سینالیها آب انبارهای عظیم آبیاری، معابد گنبددار معظمی که بلندترین بناهای آجری جهان شدند، مجتمع‌های مفصل رهبانی که هر یک پذیرای بیش از ۲۰۰۰ راهب بودند، تندیسهای غول‌پیکر، معابد عظیم درون غارها که به دیوارنگاره‌های دلنواز آراسته بودند، زیارتگاههای درون غارها، مانند دامبولا، که بیش از ۲۰۰۰ متر مربع نقاشی دیواری و سقفی دارد، مجتمع‌های کاخهای مجهز به تفرجگاه‌ها و استخرهایی شنا و غیره در آنجا بنا کردند.

دکتر رسول وطن‌دوست

چشم‌اندازی به سوی یک همکاری منطقه‌ای

یادمان‌های تاریخی - فرهنگی ما، چه منقول و چه غیرمنقول، به تدریج از بین رفته و فرسوده می‌شوند.

برای حفاظت و نگهداری این بازمانده‌ها، انجام طرح‌های حفاظتی کوتاه‌مدت و درازمدت ضروری است. حفاظت از میراث فرهنگی نه فقط یک امر فنی، که در مفهوم کلی کلمه، نگهداری سنت‌ها، آداب و رسوم اجدادی و زبان است. به بیانی دیگر، حفاظت میراث فرهنگی را از دو دیدگاه جامعه‌شناسی و فنی، دربرگیرنده تحقیقات و روش‌های علمی می‌توان مورد بررسی قرار داد. هر دوی این روش‌ها از نهرهایی سرچشمه می‌گیرند که خاستگاهشان تاریخ و فرهنگ است. تاریخ و فرهنگی که به نوبه خود، تعیین

کننده روش یا روش‌های حفاظت و مرمت‌اند. عوامل مشترک تاریخی و اجتماعی، بخش‌های مختلف یک جامعه انسانی را به یکدیگر پیوند می‌دهند و آشکار است که حفاظت از میراث فرهنگی که اساساً از درون جوامع ریشه می‌یابد، نیز حاوی عوامل و شیوه‌های متعارفی است که شخص را در انتخاب بهترین روش برای حفاظت و مرمت یک اثر یاری می‌نمایند. تجربیات کسب شده در قرن بیستم، گواه این مدعاست که برای انجام یک طرح حفاظتی موفق و جامع، انجام بررسی و مطالعه کارشناسی به همراه بهره‌گیری از امکانات فنی گوناگون ضروری است.

*

گزارش ملی پاکستان

سرزمین باستانی پاکستان، مأوای یکی از کهن‌ترین تمدنهای بشری در جهان بوده است و غنای حیرت‌انگیز فرهنگ آن به صورت محوطه‌های مقابر ماقبل تاریخ، آبادیها، صومعه‌ها و استوپاهای بودایی و معابد هند و مشاهده می‌شود. دوره اسلامی در مساجد معظم و مجلل، آرامگاهها، قلعه‌ها، کاخها و باغها منعکس است. دولت پاکستان، از طریق بخش فدرال باستانشناسی و موزه‌ها، تاکنون ۳۸۶ بنا و محوطه مهم را تحت قانون عتیقات، مصوب سال ۱۹۷۵ تحت حفاظت قرار داده است، که از بین آنها شش محوطه و بنای مهم از گذشته درخشان ما توسط یونسکو در فهرست موارث جهانی به ثبت رسیده‌اند.

با تصویب مقررات درخور، در قالب

قانون عتیقات مصوب سال ۱۹۷۸، بخش باستانشناسی و موزه‌ها، اقتدار اتخاذ تدابیر مناسب را به منظور صیانت و حفاظت میراث فرهنگی پیدا کرده است. دولتهای ولایات نیز رفته‌رفته به صیانت میراث فرهنگی علاقمند شده، بخشهایی از آن خود دایر نموده و قوانینی در جهت تقویت کوششهای دولت فدرال به اجرا گذاشته‌اند.

حفاظت میراث فرهنگی وظیفه‌ای پروردگاری است. بخش باستانشناسی و موزه‌ها، از نبود اعتبارات کافی، کارگران ماهر و کارکنان ورزیده و البته فقدان مصالح مناسب ساختمانی، هر دم ناگزیر از جابه‌جایی اولویت‌های امور حفاظتی ۳۸۶ بنا و محوطه تحت حفاظت خویش است.

تج‌سینک

آزمایشگاه تحقیقاتی ملی حفاظت میراث فرهنگی هند
گزارش ملی هند

کشور هند سرشار از آثار میراث فرهنگی است. این آثار در موزه‌ها، بایگانیها، کتابخانه‌ها و دیگر مؤسسات به صورت غیرمنقول، مانند ابنیه، دیوارنگاره‌ها و اماکن باستانشناختی وجود دارند. از دیدگاه حفاظت آثار میراث فرهنگی، در طی یکصد سال گذشته قوانین چندی در هند به اجرا درآمده است.

حجم کار حفاظتی که می‌باید انجام شود عظیم است و زیربنای موجود با نیازها

تناسب ندارد. ما در حال حاضر نزدیک به ۵۰ آزمایشگاه حفاظت داریم ولی اکثر آنها از حیث نیروی انسانی ورزیده و وسایل درخور آزمایشگاه به درستی مجهز نیستند. بخش عمده نیروی کار ۲۰۰ نفره حفاظت‌گر در ۴ آزمایشگاه ملی متراکم هستند.

ماریالورتزنی تاباسو

رئیس بخش دانش و تکنولوژی ایکروم
نقش دانش در حفاظت اموال فرهنگی و
فعالیت ایکروم در این زمینه

نقش رشته‌های علوم در حفاظت و نگهداری اموال فرهنگی به طور خلاصه مورد بحث قرار می‌گیرد، زمینه‌های عمده کاربرد "دانش حفاظت"، از تشخیص مصالح و فنون تولید، تا علل و چگونگی فرسایش، مواد و تکنولوژی حفاظت تشریح می‌شوند.

برخورد صحیح علمی با فعالیتهای حفاظت در اتخاذ راه‌حلهای مناسبی که می‌توانند طول عمر اشیاء و ابنیه را افزایش دهند، حایز کمال اهمیت است. لیکن برخورد علمی باید به یک چارچوب اخلاقی وابسته باشد، تا در عین حال "ارزشهای" اثری را که بناست حفاظت شود مصون بدارد.

بنابراین آشنایی با اصول علمی حفاظت برای همه کسانی که در سطوح مختلف کارهای حفاظتی اعم از حفاظت‌گران - مرمتگران، معماران، باستانشناسان، مجموعه‌داران، مدیران حفاظت و تصمیم‌گیران دست‌اندرکار هستند، دارای اهمیت است.

یعقوب دانش دوست

باغ ایرانی میراثی کهن و پایدار

مجال اندکی است برای سخن گفتن در مورد باغ یا پردیس‌های ایرانی، که یکی از میراث‌های کهن این سرزمین است. میراثی که ریشه‌هایی ژرف در ادب پارسی و هنرهای سنتی ما دارد. گستره جغرافیایی باغ ایرانی تنها به سرزمین کنونی ایران محدود نمی‌شود، بلکه در همه سرزمینهای با فرهنگ ایرانی وجود داشته است و همچنین به دلیل زیبایی کم‌نظیر آن در سرزمینهای همسایه مانند هندوستان مورد تقلید قرار گرفته و حتی در کشورهای دوردست اروپا تا اواخر سده شانزدهم، الگوی خوب ایجاد باغهای زیبا بوده است و نام قدیم باغ در ایران یعنی پردیس‌های ایرانی هم امروز به صورت Paradis, Paradise و جز آن در زبانهای اروپایی بکار می‌رود.

باغ ایرانی میراثی از فرهنگ ایرانی است که به عنوان یکی از سبکهای باغ‌سازی در جهان شناخته شده است.

اس. آ. ام. منور جهان

مجموعه‌دار و رئیس بخش آزمایشگاه
حفاظت موزه ملی بنگلادش

دانشمند در رشته حفاظت: برخورداری
چند رشته‌ای با همکاری بین رشته‌ای

مشارکت دانشمندان رشته‌های گوناگون و کاربرد تجهیزات پیشرفته در حفاظت و نگهداری و علم باستانشناسی افق تازه‌ای را به روی حل

مسائل و مشکلات بی‌شماری که در فرایند حفاظت آثار و ابنیه تاریخ بروز می‌کنند، گشوده است. پیشرفتهای شیمی، فیزیک، زیست‌شناسی، زمین‌شناسی، مهندسی، فلزشناسی و سایر علوم طبیعی، آزمایشگاههای پژوهش و حفاظت را در مشارکتی تازه و برانگیزنده با موزه‌ها و باستانشناسی قرار داده‌اند.

در سالهای اخیر، تعدادی موزه، آزمایشگاه باستانشناختی و انستیتوی حفاظت و پژوهش مجهز به امکانات پیشرفته آموزشی، که همچنان نیاز به ارزیابی دارند، دایر شده است. به منظور ترویج برخورد چند رشته‌ای باید از طریق همکاری بین رشته‌ها یک برنامه ترکیب یافته آموزشی برای دانشمندان و حفاظت‌گران تدوین گردد. مسئولیت دانشمندان و حفاظت‌گران می‌باید معین و ساختار نهادین زیربنا به فراخور آن، برنامه‌ریزی شود.

یوکایوکیلهتو

استراتژی آموزش در حفاظت میراث
فرهنگی

بخش عمده آموزش حفاظت که از اروپا و آمریکای شمالی آغاز شده است، به دو یا سه دهه اخیر باز می‌گردد. چنین تقاضایی، به بازساخت اهمیت میراث به هر کشور و حوزه فرهنگی بستگی دارد. نیز لازم است که ساختارهای حرفه‌ای بازساخته و تأیید شوند و به اهل فن و صنعتگران ذیصلاحیت کمک شود که درآمدی معقول داشته باشند. حفظ صداقت و اصالت میراث فرهنگی تنها یک موضوع

فنی نیست. بلکه اساساً یک مسئله فرهنگی است که به ارزیابی صحیح ارزشهای ذیربط و بازشناخت نقش میراث در جامعه مورد نظر بستگی دارد.

در زمینه آموزش، "ایکروم"، مرکز بین‌المللی مطالعه حفاظت و مرمت اموال فرهنگی، تجربه‌ای جهانی اندوخته است که از یک سو بر دوره‌های جاری در مرکز آن در رم و از سوی دیگر بر همکاری با نهادهای آموزش ملی در کشورهای عضو استوار است. ایکروم، همچون مرکز تبادلات اندیشه‌ها و تجربیات بین مردمانی که در سراسر جهان در خدمت حفاظت میراث فرهنگی هستند، عمل می‌کند.

۱۰. پ. آگراوال

هندوستان

کارآموزی و پژوهش در امر حفاظت در آسیا

دیوارنگاری‌ها، نقاشی‌های مینیاتور، کتب دستنویس بر برگ نخل، کتب طوماری، منسوجات و غیره، عمده‌ترین انواع آثار هنری در آسیا هستند. اشیاء فلزی، تندیس‌های سنگی، اشیاء چوبین و آثار گلی را همچنین باید به این مجموعه افزود، هرچند اینها مصالحی هستند که در سراسر جهان مورد استفاده دارند. لیکن موادی چون دیوارنگاریهای خشک، نقاشیهای مینیاتور، کتب دستنویس بر برگ نخل و غیره را می‌توان تخصصهای آسیایی خواند.

با توجه به این سابقه جای دارد که در

آسیا کارهای تحقیقاتی، بیشتر متوجه اینگونه آثار شود. برنامه‌های آموزشی باید همه انواع آثار را دربرگیرند. مسایل تخریب بیولوژیکی در سطح آسیا بسیار مهم هستند.

تسهیلات برای تحقیق بسیار اندک است. در حال حاضر، امکانات موجود عبارتند: از انستیتوی ملی پژوهش در اموال فرهنگی توکیو در ژاپن، و آزمایشگاه تحقیقاتی ملی حفاظت اموال فرهنگی لاکنو در هند. اکنون آزمایشگاه تحقیقاتی مرکزی حفاظت میراث فرهنگی در تهران، را نیز باید به این مجموعه افزود.

باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی

ایران

توسعه و میراث فرهنگی

توسعه: توسعه به مفهوم عام آن انتقال از مرحله‌ای به مرحله پیشرفته دیگری از رشد فرهنگی، علمی، اقتصادی و اجتماعی و... است و مراد از رشد در این زمینه تعالی و ارتقاء انسان و جامعه انسانی در تمام ابعاد مادی و معنوی است.

میراث فرهنگی: میراث فرهنگی نشانه‌ها و ردپای انسان و جامعه انسانی است. در رهیابی به این مدارج علو. میراث فرهنگی گواه صادق است که ما را در دستیابی به بینش‌هایی که اهداف، سیاستها، خط مشی‌ها، روش‌ها و ابزار توسعه را در مقاطع تاریخی جوامع انسانی شکل می‌دهد، هدایت می‌کند و

یاری می‌دهد.

فرهنگ: اگر اقدامات و تلاش انسان را برای پیشرفت و توسعه امری فرهنگی بدانیم آنچه را که انسان تحت این عنوان انجام می‌دهد تولید فرهنگی باید تلافی کرد، که طبعاً از خود اثر و آثاری برجای خواهد گذارد که به آن اطلاق میراث فرهنگی می‌گردد.

برای جامعه‌ای پویا و زنده که حرکت خود را در راه توسعه، اصلاح، تنظیم و تعالی می‌بخشد، میراث فرهنگی منبع، ذخیره و توشه‌ای به‌شمار می‌آید که بدون آن تداوم و استمرار منطقی، علمی و طبیعی این رشد میسر نمی‌شود.

لثو وان نیسین، سلطان برکات

ایکوموس و طرح آمادگی در برابر سوانح

مجمع عمومی سازمان ملل در دسامبر ۱۹۸۷ (قطعنامه ۴۲/۱۶۹) تصمیم گرفت، دهه ۱۹۹۰ را دهه‌ای که در طی آن جامعه بین‌المللی توجه ویژه‌ای به ترویج همکاری بین‌المللی در زمینه کاهش آثار حوادث طبیعی مبذول خواهد داشت، اعلام کند.

طرح آمادگی در برابر سوانح

از اکتبر ۱۹۹۱ به این سو، گردهمایی‌هایی به منظور شناسایی زمینه‌های مشترک در ابتکارهای موجود در مورد آمادگی در برابر خطرات و همچنین در پاسخ به حرمان‌های مشترک در برخورد با کشمکش در لبنان، جنگ خلیج فارس، یوگسلاوی سابق و حوادث طبیعی اخیر در جاهای دیگر، توسط ایکوموس برپا شد.

شرکت‌کنندگان (نمایندگانی از یونسکو، ایکروم، ایکوم، ایکوموس و افرادی دارای تجربه در نحوه برخورد با میراث فرهنگی در مواقع جنگ یا حادثه) به این نتیجه رسیدند که دست اهل فن نه تنها در زمان جنگ، بلکه همچنین در زمان صلح به علل ذیل:

- عدم وجود اعتبارات کافی برای امداد میراث فرهنگی.

- ضعف نهادی در سیستم همکاریهای بین‌المللی؛
- عدم درک کافی از پاسخها و واکنشهای مورد نیاز در مواقع حادثه یا جنگ بستگی دارد.

لوچانو چساری، وینچنتزو ام. فرانکاویلیا

سیستم مستندسازی چندوجهی برای میراث معماری: طرح INTAS برای مجتمع گور امیر در سمرقند

مجتمع بناهای عصر تیموری در سمرقند، یک میراث فرهنگی دارای شهرت جهانی است، که در معرض خطر ویرانی تدریجی قرار دارد و دور نیست که بخشهای عمده‌ای از آن از دست برود. گامهایی در جهت حل مسایل به مروری که رخ می‌نمایند برداشته شده است، اما به نظر می‌رسد که این تدبیرها اجزاء یک طرح کلی و مرکب حفاظت و نگهداری، که ارزیابی هم‌نوایی عملیات انجام شده و آثارشان بر تمامی مجتمع را میسر بسازند، تشکیل نمی‌دهند.

از این رو لازم است که طرح مرکبی

مبتنی بر مطالعات محلی و متکی به آخرین پیشرفتهای تکنولوژی ساختمانی، حفاظتی و تشخیصی که فرایند تخریب کنونی را متوقف خواهد کرد، به اجرا درآید. مقاله حاضر ابتدا تاریخچه بناهای تیموری و مسایل عمده مبتلا به آنها را شرح می‌دهد و سپس هدفهای عملی و اجرایی طرح مرکب حفاظتی را برمی‌شمرد.

به این منظور، یک طرح بین‌المللی برخوردار از حمایت مالی INTAS (انجمن بین‌المللی ترویج همکاری با دانشمندان کشورهای مستقل اتحاد شوروی سابق) در ۱۹۹۴ آغاز شده است. طرح مزبور شامل بررسی کلی وضع حفاظتی کلیه بناهای تیموری و پس از آن در پایتخت کهن امپراطوری تیمور لنگ است. توجه ویژه‌ای به دو بنای مهم مورد تهدید، آرامگاه گور امیر و مدرسه تیلیا کاری مبذول خواهد شد.

لوچانو چساری، وینچنتزو ام. فرانکاویلیا، النا جلیلیارلی
معمار در رم
پیشنهاد تأسیس مرکزی برای مطالعه، نگهداری و حفاظت سفالینه‌های لعابدار معماری آسای باختری و میانه.

معماری آسای میانه و باختری، نه تنها به مناسبت خصال‌گونه شناختی و ساختمانی بناهای آن، بل همچنین به خاطر تزیین ویژه آن، که پوششی از سفالینه‌های لعابدار را دربر می‌گیرد که از زمانهای پیش از اسلام برجها مانده

است، آوازه جهانی دارد.

پدیده‌هایی گسترده فرسایشی و مسایل خطیر حفاظتی بر میراث معماری اماکن بسیاری در این پهنه وسیع جغرافیایی و فرهنگی سایه افکنده‌اند و این وضع در مورد بناهای تیموری و پس از تیموری سمرقند به‌ویژه حاد است.

هدف این سخنرانی، پیشنهاد و تشریح ایجاد یک مرکز مطالعه، نگهداری و حفاظت سفالینه‌های لعابدار آسیای باختری و میانه است.

لوچانو چساری، وینچنتزو ام. فرانکاویلیا، النا جلیلیارلی
CNR، انسیتوتوی تکنولوژیهای کاربردی در مورد میراث فرهنگی، رم، ایتالیا
معمار در رم

مفهوم حفاظت و نگهداری میراث معماری در کشورهای اسلامی: مورد مسجد بی‌بی خانم در سمرقند

برکسی پوشیده نیست که حفاظت معماری امری بسیار پیچیده و ماحصلی از فرهنگ و دانش است، که در آن موضوعات و مسایل بسیاری، که همگی بر یکدیگر اثر متقابل دارند و شامل جنبه‌های تاریخی، فنی، هنری، اقتصادی، اجتماعی، روش شناختی، سازمانی و مربوط به برنامه‌ریزی می‌شوند، دخالت دارند.

برنامه‌های مختلف "طرح مرمت"، که در

۱۹۶۴ در و نیز آغاز شد، تلفیقی از ملاحظات بی‌شمار نظری و تجربیات عملی‌ای را که فرهنگ به اصطلاح غربی و به ویژه اروپایی را در طی سالهای گذشته در این زمینه کسب کرده است نشان می‌دهد.

با تجلی مفهوم اموال فرهنگی به عنوان میراث مشترک همه اموال (کنوانسیون پاریس، ۱۹۷۲)، منظری جهانی از این میراث رواج می‌یابد، که موجب تسهیل مبادله روش شناسایی مداخله و تجربیات عملی بین کشورهای واقع در مناطق دوردست می‌شود.

دکتر منصور فلامکی

استاد گروه معماری دانشکده معماری دانشگاه تهران

دگرگونی‌ها و قدر تعیین قانون در باز زنده‌سازی ثروت‌های فرهنگی

در سرفصل‌های زیر، به بررسی نکات اصولی‌ای در باب مرمت بناها و محوطه‌های تاریخی پرداخته می‌شود، که به ویژه در کشور ما نیاز به بازنگری در زمینه‌شان احساس می‌شود:

الف - با یادآوری اینکه قانون یکی از مهمترین مقوله‌های اولیه جامعه انسانی است که به خواسته و به دست انسان‌ها تدوین و نوشته می‌شود، با یادآوری اینکه قانون همانند زبان، دگرگونی می‌پذیرد و تحول می‌یابد، با تکیه بر این مهم که فن قانون‌شناسی نمی‌تواند و نباید برحق تدوین قانون اثرگذاری ماهوی کند

ب - در طول تجربه‌هایی که هر روز بیشتر در باب دگرگونی‌های حقوقی به دست می‌آیند، شاید بتوان گفت که جامع‌ترین را در باب بناها و شهرهای تاریخی بتوان یافت: جایی که حقوق عام و حقوق خاص در زمینه مالکیت عرصه و اعیان در بعد تاریخ به ارزیابی‌ای انتزاعی و اعتباری گذارده می‌شوند.

پ - هر آینه قبول کنیم که در پهنه سیرزمین هیچ کشوری نمی‌توان بی‌داشتن قانون به نگهداشت و به باز زنده‌سازی بناها و محوطه‌های تاریخی شهرها و به طور کلی به ثروت‌های غیر منقول همت گماشت، این نکته اصولی برای ما مطرح می‌شود که چگونه، در مرحله‌های:

- ۱- بازشناسی، ۲- بررسی و ارزیابی، ۳- طراحی و تدوین طرح‌های بدیل یا آلترناتیو اجرایی، این ابزار اساسی را درمی‌یابیم و از آن بهره‌وری کنیم.

مایکل بری‌لین

توسعه قابل دوام و احیاء میراث فرهنگی

در ازبکستان

میراث اسلامی

سرزمین ازبکستان امروز، در نیمه دوم سده هشتم میلادی پذیرای اسلام شد. از سده نهم، شکوفایی غربی از فورانهای فکری و هنری در آن به وقوع پیوست و فرهیختگان، نویسندگان و متفکران آن سهم بسزایی در علوم اسلامی دارا گردیدند.

شهرهای عمده بازرگانی همچون بخارا،

سمرقند و خیوه به مناسبت موقعیت قرارگیری‌شان در تقاطع راههای مهم کاروانی، اهمیت سیاسی و فرهنگی قابل ملاحظه یافتند. مقابر، مساجد و مدارس مهم بسیاری آراسته به نقوش برجسته و پیچیده آجری بنا گردیدند. نماهای عمارات افسانه‌ای که در زمرة شاهکارهای بزرگ معماری اسلامی قرار دارند، با کاشیهای قالبی و رنگ‌آمیزی شده‌ای که در سده‌های چهاردهم - پانزدهم به اوج زیبایی و کمال خود می‌رسند، پوشیده شدند.

احیاء فرهنگی و مسائل حفاظت

بقای بناهای عمده تاریخی در شرایط کنونی‌شان، گواهی بر تلاش و کوشش قابل تمجید چندین نسل معمار، مهندس و صنعت‌گر است. لیکن امروز، در زمانی که منابع قلیلی موجود است، بخارا، سمرقند و خیوه، شهرهای بزرگ اسلامی از سوی خطرهای یکسره نو و بی‌سابقه مورد تهدید قرار می‌گیرند و سرمایه‌گذاری جدی به منظور حفظ آنها برای نسلهای آینده لازم خواهد بود.

سیدمهدی مجابی

برنامه‌ریزی و مدیریت محور فرهنگی

شهرهای تاریخی (قزوین - سلطانیه)

پیش فرض

انسان در هر لحظه تاریخی از محیط درک ویژه‌ای دارد.

این درک کل واقعیت‌های محیطی را در برنمی‌گیرد. بلکه همیشه بخشی از آن را شامل می‌شود و در لحظه تاریخی دیگری این بخش از آگاهی از لحاظ

کمی و کیفی تغییر بنیانی حاصل می‌کند. لذا به نظر می‌رسد هرگونه دخل و تصرف سنجیده و برنامه‌ریزی شده در واقعیت‌های تاریخی، باید متضمن حفظ پیوند با واقعیت‌های (تاریخی) آینده که در حیطه درک و شعور انسان قرار خواهند گرفت، باشد.

پرفسور برنارد فیلدن، ایکوموس انگلستان

خط مش‌هایی برای ثبت بناها، مجتمع‌های بناها و محوطه‌های فرهنگی از آنجا که میراث فرهنگی بیان منحصر به فردی از دستاوردهای بشری است؛ و از آنجا که میراث فرهنگی به‌صورت گوناگون مورد تهدید قرار دارد، و از آنجا که مسئولیت حفاظت و صیانت میراث فرهنگی نه تنها بر عهده مالکان آن که همچنین بر دوش همه حرفه‌هایی است که در همه سطوح دولتی، و در واقع در تمامی بخش‌های جامعه حفاظت و نگهداری دست‌اندرکارند، و از آنجا که ماده ۱۶ اساسنامه و نیز، اشعار می‌دارد که:

"در کلیه کارهای صیانت، مرمت یا همواره باید مستندسازی به صورت گزارش‌های تحلیلی و نقدآمیز همراه با ترسیم و عکس فراهم باشد. هر یک از مراحل پاک‌کردن، تحکیم، تجدید آرایش و تلفیق، و همچنین ویژگی‌های فنی و صوری که در طی کار، شناسایی می‌گردند، باید گنجانده شوند. این یادداشتها باید در بایگانی یک مؤسسه عمومی نهاده و در دسترس پژوهشگران قرار گیرد."

سخنران: دکتر زرگر

عنوان سخنرانی: میراث فرهنگی و سوانح

با وقوع سانحه‌ای در یک جامعه، تخریب و ویرانی در جنبه‌های مختلف زندگی آن جامعه نمود می‌یابد. بدیهی است فرهنگ و میراث فرهنگی نیز از این قاعده مستثنی نیستند.

درک جامع از ماهیت سانحه و اثر متحمل آن، اولین قدم و شرط لازم برای برنامه‌ریزی در جهت کاهش و جلوگیری از بروز خطرات احتمالی است. با یک نگاه در بلایا و مصایب عمده‌ای که در سالهای اخیر رخ داده است مشخص

می‌گردد که ضررها و آسیب‌هایی که از سوانح طبیعی حادث شده است، در مقایسه با رویدادهایی که مستقیماً بشر موجب آنها بوده است، ناچیز است. متأسفانه جنگ و حوادث اجتماعی بصورت یک واقعیت انکارناپذیر در زندگی روزمره درآمده است مقاله حاضر اثرات جنگ را به‌عنوان یک سانحه در حوزه میراث فرهنگی بررسی می‌کند تأکید این مقاله بر امکان‌ها و بنای انسانی است.

خطوطی از فعالیت‌هایی که ممکن است در جلوگیری و کاهش آسیب‌ها و خطرات، در چنین شرایطی مؤثر باشد نیز، پیشنهاد شده است.

جوانان شهر زاهدان و تغییرات الگوهای فرهنگی

فهیمه حسین‌زاده

در بهار سال ۱۳۷۴ پژوهشی مردم‌شناختی در شهر زاهدان - مرکز استان سیستان و بلوچستان در خصوص تغییر الگوهای فرهنگی جوانان شهر آغاز شد. اگر چه قلمرو جغرافیایی پژوهش به‌نظر کوچک می‌رسد ولی تنوع قومی ساکنان شهر، پژوهش را از پیچیدگی و دشواری خاصی برخوردار می‌کرد. آنچه که به این دشواری یاری می‌رساند: حضور و نفوذ جریانهای فرهنگی مختلف در شهر بود، برای دستیابی به نتایج دقیق‌تر، سعی شد که از همه اقوام و طوایف و اقشار آنها نمونه‌گیری شود. گروه سنی ۱۳ تا ۲۵ سال بود که عمدتاً دانش‌آموزان دبیرستان و دانشجویان دانشگاهها را در برمی‌گرفت.

شیوه پژوهش بر تقسیم زندگی جوانان به چهار قلمرو فکری - مذهبی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مبتنی بود. هر قلمرو به مثابه یک ساخت از زیرساختهای خاص خود تشکیل می‌شود و هر زیر ساخت بارزترین پدیده‌ها در مناسبات اجتماعی است. از طرف دیگر، هر قلمرو الگویی عام است که برگوشه‌ای از زندگی یک جوان حاکم است و هر الگوی عام از الگوهای فرهنگی دیگر تشکیل شده است. الگوهای فرهنگی کوچکتر خود نیز از زیر ساختهای دیگر یا الگوهای فرهنگی محدودتر متشکل شده‌اند. هر الگوی فرهنگی در واقع ساختاری است از یک الگوی عمل یا هنجار و ارزش ناظر بر این هنجار همچنین هر الگوی فرهنگی از